

INGLIZ TILIDAGI MAHALLIY SO'ZLARNING UMUMIY XUSUSIYATLARI

Nazarova Shahzoda Baxtiyor qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

[E-mail: nazarovashahzoda66@gmail.com](mailto:nazarovashahzoda66@gmail.com)

Ilmiy rahbar: Zubaydova Nilufar Nematullayeva

Samarqand davlat chet tillar instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: Bu maqolada, boshqa tillardan o'zlashtirilgan emas, balki ingliz tilida paydo bo'lgan so'zlarning kelib chiqishi, tuzilishi va o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishni o'z ichiga oladi. Siz ingliz tilidagi so'zlarning so'z shakllanishi, etimologiyasi, fonetikasi va semantik xususiyatlari kabi jihatlarni o'rganishingiz mumkin. Bundan tashqari, ushbu xususiyatlar ingliz tilining umumiy boyligi va murakkabligiga qanday hissa qo'shishini tekshirishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Tovush, rime, ohang, unli, undosh, fonema, innotatsiya, fonologiya, urg'u, bo'g'in, qolip, asil so'zlar.

KIRISH

Asl so'zlarning fonologik xususiyatlarini o'rganish tilning asosini tashkil etuvchi murakkab tovushlar va tuzilmalarni o'rganadigan qiziqarli sohadir. Fonologiya tilshunoslikning bir bo'limi sifatida tillardagi tovushlarni tizimli tashkil etish va ulardan ma'noni bildirishda qanday foydalanishga e'tibor qaratadi. Tilshunoslar asl so'zlarning fonologik xususiyatlarini o'rganar ekan, u yoki bu tildagi so'zlarni tashkil etuvchi tovushlar, bo'g'inlar, urg'u qoliplari, fonetik xususiyatlarini tahlil qiladilar. Ushbu xususiyatlarni tushunib, tadqiqotchilar so'zlarning asosiy tuzilishi va naqshlarini ochib, ma'no yaratish uchun tovushlar qanday birlashtirilganiga oydinlik kiritishlari mumkin. Ushbu maqola asl so'zlarning fonologik xususiyatlarini o'rganish, ularning tilni shakllantirishdagi rolini ta'kidlash va til xilma-xilligi haqidagi tushunchamizni kengaytirish muhimligini o'rganadi.

ASOSIY QISM

Asl so'zlar, shuningdek, ildiz so'zlar yoki tayanch so'zlar, boshqa so'zlardan hosil bo'lmagan so'zlardir. Ular tilning qurilish bloklari bo'lib, boshqa barcha so'zlar ulardan old qo'shimchalar va boshqa affikslarni qo'shish orqali yasaladi. Misol uchun, "cat" asl so'zi oddiy boshlanish (/ k /) va rime (/ at /) ga ega. Asl so'zlar ham

qisqa, bir yoki ikki bo'g'inli bo'ladi. Bu ularni talaffuz qilish va esda saqlashni osonlashtiradi.

Izoh uchun: Fonetikada "rime" (yoki ba'zan "rhyme") tushunchasi bo'g'in yoki so'zning urg'u tushgan qismidan keyingi tovushlar yig'indisini anglatadi. Bunda urg'udan keyin keladigan unli va undosh tovushlar hisobga olinadi. Masalan, ingliz tilidagi "cat" va "hat" so'zlarining rime qismi "at" bo'lib, bu tovushlar so'zlarda bir xil. Rime ikki qismga bo'linadi: nucleus (asosiy unli tovush) va coda (unlidan keyingi undosh tovushlar).

Asl so'zlarning boshqa fonologik xususiyatlari:

- Ularda urg'uli bo'g'inda ko'pincha jarangli unli bo'ladi. Masalan, "cat" so'zidagi urg'uli bo'g'inda jarangli unli /a/ bor.
- Ular ko'pincha boshlanishda undosh turkumga ega. Masalan, "cat" so'zining boshida /k/ undoshlari mavjud.
- Ularda ko'pincha oxirgi undosh bo'ladi. Masalan, "cat" so'zi /t/ undoshi bilan tugaydi.

Albatta, bu umumlashmalardan istisnalar mavjud. Biroq, bu fonologik xususiyatlar ingliz tilidagi asl so'zlar orasida keng tarqalgan.

Asl so'zlarga misollar bu yerda ingliz tilidagi asl so'zlarning ba'zi namunalari:

- cat
- dog
- tree
- house
- car
- book
- table
- chair
- red
- blue
- green

Bu so'zlarning barchasi sodda, qisqa va talaffuzi oson. Shuningdek, ular aniq boshlanish va rimega ega bo'lib, ular ko'pincha urg'uli bo'g'inda jarangli unli va boshlanishda undosh turkumga ega.

Bo'g'in tuzilishi: Asl so'zlar turli bo'g'in tuzilmalariga ega bo'lishi mumkin, jumladan oddiy (CV: undosh-unli, "cat"dagi kabi), murakkab (CCV: "plan"dagi kabi undosh-undosh-unli) yoki hatto murakkab klasterlar (CCCV): undosh-undosh-undosh-unli, "splash"dagi kabi).

Stress naqshlari: Tillarda ko'pincha so'zdagi bir bo'g'in boshqalarga qaraganda ko'proq ta'kidlangan o'ziga xos stress naqshlariga ega. Masalan, ingliz tilida "Record" kabi otlar birinchi bo'g'inda urg'uga ega, "reCORD" kabi fe'llarda esa ikkinchi bo'g'inda urg'u bor.

Fonemalarni inventarizatsiya qilish: Har bir tilda fonema deb ataladigan alohida nutq tovushlari mavjud. Masalan, ingliz tilida /b/, /k/, /s/ kabi undoshlar va /i/, /a/, /u/ kabi unilarni o'z ichiga olgan holda 44 ta fonema mavjud. Bu fonemalar qo'shilib so'z hosil qiladi.

Intonatsiya: Bu nutqda ishlatiladigan tovush balandligi naqshlarining ko'tarilishi va pasayishiga ishora qiladi. Intonatsiya turli ma'nolarni yoki his-tuyg'ularni, hatto alohida so'zlar ichida ham etkazishi mumkin. Misol uchun, so'zning intonatsiya namunasi uning gap yoki savol ekanligini ko'rsatishi mumkin.

Prosodiya: Prosodiya nutqdagi ritm va ohang jihatlarini o'z ichiga oladi. U so'zlarning umumiy ma'nosi va talqiniga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan balandlik, temp va ovoz balandligi o'zgarishlari kabi elementlarni o'z ichiga oladi. Bu xususiyatlar turli tillarda o'zgarib turadi va har bir tilda o'ziga xos tovush va nutq shakllariga hissa qo'shadi.

Asl so'zlarning fonologik belgilari ularning ona tilidagi tovush qoliplari va xususiyatlariga tegishli. Bunga bo'g'in tuzilishi, urg'u naqshlari, intonatsiya, unli va undosh tovushlar va fonotaktika (tovushlarning ruxsat etilgan birikmalari) kabi jihatlar kiradi. Bundan tashqari, asl so'zlar o'z tili yoki dialektiga xos bo'lgan o'ziga xos fonologik xususiyatlarni namoyon qilishi mumkin, bu ularning o'ziga xosligi va talaffuziga yordam beradi. Fonologik xususiyatlarni o'rganish bir necha sabablarga ko'ra hal qiluvchi ahamiyatga ega:

Til tuzilishini tushunish: Fonologiya tilning tuzilishini tushunish uchun asosdir. Tilshunoslar fonologik naqshlarni tahlil qilib, so'z va jummalarni hosil qilish uchun tovushlarning qanday tashkil etilishi va birlashtirilishini boshqaradigan asosiy tamoyillarni ochib berishlari mumkin.

Tilni o'zlashtirish: Fonologik ong tilni o'zlashtirishda, ayniqsa erta bolalik davrida muhim rol o'ynaydi. Bolalar o'z ona tilidagi tovushlarni tanib olish va chiqarishni o'rganadilar, bu esa o'qish va yozish kabi savodxonlik ko'nikmalariga asos yaratadi.

Muloqot: Samarali muloqot uchun fonologik bilim zarur. Tilning fonologik qoidalarini tushunish orqali ma'ruzachilar nutqni to'g'ri ishlab chiqishi va tushunishi mumkin, bu esa noto'g'ri muloqot qilish xavfini kamaytiradi.

Tilni o'rgatish va o'rganish: O'qituvchilar o'quvchilarning talaffuzi, imlosi va umumiy til bilimlarini yaxshilash uchun fonologik tahlildan foydalanadilar. Tilning fonologik xususiyatlarini tushunish o'qituvchilarga maqsadli ta'lim va aralashuv strategiyalarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Nutq terapiyasi: Fonologik tahlil fonologik buzilishlar va artikulyatsiya kasalliklari kabi nutq buzilishlarini tashxislash va davolashda juda muhimdir. Nutq terapevtlari qiyinchilik sohalarini aniqlash va shaxsiy aralashuv rejalarini ishlab chiqish uchun fonologik baholashdan foydalanadilar.

Dialekt va urg'uning o'zgarishi: Fonologik tadqiqotlar turli lahjalar va urg'ulardagi talaffuzning o'zgarishini yoritadi. Ushbu o'zgarishlarni tushunish sotsiolingvistik tadqiqotlarga hissa qo'shadi va lingvistik xilma-xillik va inklyuzivlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Tarixiy tilshunoslik: Qadimgi tillarning fonologik tizimini qayta qurish va tillarning vaqt o'tishi bilan tarixiy rivojlanishini kuzatish uchun fonologik tahlil hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tilshunoslar tovush o'zgarishlari va fonologik o'zgarishlarni o'rganish orqali tillarning evolyutsion yo'llarini ochib berishlari mumkin.

Hisoblash tilshunosligi: Fonologik bilim tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) va nutqni aniqlash texnologiyalarida muhim ahamiyatga ega. Hisoblash tilshunoslari nutqni avtomatik ravishda transkripsiyalash, tahlil qilish va yaratish uchun algoritmlarni ishlab chiqish uchun fonologik modellardan foydalanadilar.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, fonologik xususiyatlarni o'rganish tilning tuzilishi va dinamikasini ochish, samarali muloqotni osonlashtirish, tilni o'zlashtirish va ta'limni qo'llab-quvvatlash, nutq buzilishlarini tashxislash va davolash, til xilma-xilligini tushunish va hisoblash tilshunosligini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Xulosa qilib aytganda, asl so'zlarning fonologik xususiyatlarini o'rganish tilning asosiy tuzilishi va qoliplarini tushunish uchun juda muhimdir. Tilshunoslar so'zlarning tovushlari, bo'g'inlari, urg'u qoliplari va fonetik xususiyatlarini o'rganib, bir so'zni boshqasidan ajratib turuvchi o'ziga xos fonologik xususiyatlar haqida qimmatli ma'lumotlarga ega bo'ladilar. Bu xususiyatlar so'zlarning shakllanishi, talaffuzi va ma'nosida hal qiluvchi rol o'ynaydi va ular lingvistik tahlil uchun asosiy hisoblanadi. Asl so'zlarning fonologik xususiyatlarini anglash nafaqat til haqidagi bilimimizni boyitibgina qolmay, balki tovushlarning ma'no hosil qilishning murakkab usullarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A. H Muhiddinovna Semelfaktiv fe'llarning leksik va aspektual turkumlari. Fan, ta'lim va amaliyotning integratsiyasi 3 (5), 277-282, 2022.
2. G. U Rustamova Lingvistik Pragmatikaning Birliklari Филологические науки 11, 0.
3. M Orzikulova, G Rustamova "Methods of Improving Speaking Skills for Kids" Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 151-154, 2024.
4. H S Gafforov, N N Zubaydova Gender and its effect on language acquisition Academic research in educational sciences 2 (5), 217-220, 2021.
5. Ikrambayevna, S. D. (2024). Classification of Functions of Communicative Strategy and Tactics in Political Communication. Miasto Przyszłości, 50, 548-553.
6. Sattarova, D. (2024). Siyosiy Muloqotning Pragmatik Aspektlari. Tamaddun Nuri Jurnal, 5(56), 380-383.
7. Axmedova, D., & Zarmaskhonov, S. (2024, February). Exploring Global Perspectives In Language Teaching And Learning. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 205-207).
8. Sattarova, D. (2024, January). Siyosiy Notiqlikning Milliy Madaniy Va Lisoniy Tahlili (O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Ia Karimov Nutqlari Asosida). In Международная конференция академических наук (Vol. 3, No. 1, pp. 5-7).
9. Махмудова, Г. Н., & Гуломова, Н. Ф. (2023). Проблемы формирования цифровой экономики в странах ЕАЭС. In Интеллектуальная платформенная экономика: тенденции развития (pp. 10-48).
10. Sattarova, D. (2023). Kommunikativ Diskursning Tadqiqot Ob'yekti. Молодые ученые, 1(22), 41-43.
11. Ikramboyevna, A. D., & Ikramboyevna, S. D. (2023). The Ways of Forming Secondary Nomination in Uzbek Language and Its Impact on Linguistics.
12. Suleymanova, N. M. (2020). On The Nominative Nature Of The Sentence. Theoretical & Applied Science, (4), 307-309.
13. Сулейманова, Н. М. (2017). Номинативный аспект речевого процесса. In Humanities and Social Sciences in Europe: Achievements and Perspectives (pp. 76-82).

14. 니고라. (2017). Empowering Women Sports Leaders in Uzbekistan A critical analysis of transforming the role of Women in Sports Management (Doctoral dissertation, 서울대학교 대학원).
15. Suleymanova, N. M., & Idiyev, A. R. O. G. L. (2021). Gapning Nominativ Aspekti Va Uning Kommunikativ Jarayoni Haqida. Academic research in educational sciences, 2(12), 805-809.
16. Makhmudova, G. N., & Gulomova, N. F. (2023). Unlocking the potential of the digital econ-omy in the EAEU countries: identifying and overcoming obstacles. *π-Economy*, 16 (4), 7–25. DOI: <https://doi.org/10.18721/JE.16401>.
17. Гуломова, Н. (2022). Основные компоненты развития «умного» туризма в регионах. Направления развития благоприятной бизнес-среды в условиях цифровизации экономики, 1(01), 63-67.
18. Makhmudova, G., Gulomova, N., & Mirzaev, D. (2022). Legal aspects of cryptocurrency and blockchain technologies: Uzbekistan and foreign experience.
19. Сулейманова, Н. М., & Абдуллаева, Л. Т. (2017). Имманентный характер синергетических свойств единиц языковой системы. In *Инновации В Современном Языковом Образовании* (pp. 61-65).
20. Shokhista, R. (2023). The Significance Of Emphasizing Communicative Competence As The Foundation For Teaching Listening And Speaking Skills Rustamova Shokhista Sharifovna. *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research*, 25-28.
21. Rustamova, S. S. (2023, January). The Importance Of Speaking Activities In Teaching English. In *International Conferences* (Vol. 1, No. 1, pp. 357-361).
22. Sharifovna, R. S. (2022). Teaching Spoken English To Upper Class Pupils. *Confrencea*, 6(6), 87-89.
23. Бойназаров, И. М., & Бобоназаров, А. А. (2024). Mantiqiy funksiyalarning minimallashtirishning Quine-McCluskey usuli: Quine-McCluskey Method of Minimization of Logic Functions.
24. Sharifovna, R. S. (2022). Class Size And The Learning-Teaching Process In Upper Classes. *Journal of new century innovations*, 14(1), 86-98.
25. Махмудова, Г. Н., & Гуломова, Н. Ф. (2023). Unlocking the potential of the digital economy in the EAEU countries: identifying and overcoming obstacles. *π-Economy*, 16(4), 7-25.

26. Sharipovna, R. S. Peculiarities Of Teaching English In Secondary Schools In Uzbekistan. International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology, (2), 1-5.